

ІСТОРІЯ

УДК 94(498)''1916/1917''

РУМУНІЯ І АНТАНТА НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ЦІНА ЗГОДИ

В.О. Бандус

*студент IV курсу історичного факультету,
Одеський національний університет імені. І.І. Мечникова
Тел. +38096-380-11-79; email: slava-bandus@mail.ru*

Дана стаття присвячена визначенню причин вступу Румунії до Першої Світової війни на стороні країн Антанти. Розглянуто причини затягування дипломатичних переговорів, та ставлення різних країн блоку до румунського питання. Особливу увагу приділено визначенню характеру територіальних вимог румунської сторони, по відношенню до її союзників.

Ключові слова: Перша Світова війна, Румунія, Історія Румунії, Антанта, дипломатія.

Данная статья посвящена установлению причин вступления Румынии в Первую Мировую войну на стороне стран Антанты. Рассмотрены причины затягивания дипломатических переговоров, и отношения различных стран союза по румынскому вопросу. Большое внимание уделено определению характера территориальных претензий румынской стороны, по отношению к её союзникам.

Ключевые слова: Первая Мировая война, Румыния, История Румынии, Антанта, дипломатия.

This paper focuses on determining the causes of Romania's entry into the World War I on the side of the Entente. The author defines the reasons of delaying diplomatic negotiations and attitude to the Romania's question inside the block. The utmost attention is paid to the character of Romania's territorial claims towards its allies.

Key words: the First World War, Romania, history of Romania, Entente, diplomacy.

Перша Світова війна була війною за перерозподіл вже поділеного світу, як У самій Європі, так і в її колоніальних володіннях. Прийнято вважати, що війна почалася через агресивні наміри Німеччини, по відношенню до своїх прямих конкурентів в боротьбі за колонії, в той же час, питання щодо агресивних намірів та ціни вступу різних країн до Антанти, часто просто ігнорується. Сучасні дослідники, розглядаючи в основному дипломатичні переговори між великими країнами, та визначаючи їх головні цілі у війни, практично упускають моменти пов'язані з визначенням характеру війни по відношенню до країн другої і третьої величини, причин їх вступу до війни на стороні того чи

іншого блоку, що робить тему дипломатичних переговорів між країнами учасницями Першої Світової війни актуальною і до сьогодні.

Однією із країн, дипломатичні аспекти вступу до війни на стороні Антанти, залишаються досить невизначеними, є Румунія. Отримавши незалежність в кінці XIX ст., румунську еліту не покидала ідея створення Великої Румунії, можливість реалізувати яку, вони побачили в полум'ї Першої Світової. Намагаючись задовольнити власні потреби за рахунок Австро-Угорщини та Сербії, румуни втягнули країни Антанти в безкінечно довгі дипломатичні переговори, які тривали більш ніж два роки. Дослідження союзницьких переговорів з Румунією, є важливим етапом, по встановленню справжніх цілей та вивченню дипломатичних аспектів вступу до війни цієї Балканської країни, як однієї із союзників Антанти.

Варто відмітити, що хоча і переговори з румунами проходили на протязі двох років, основних домовленостей було досягнуто під час переговорів 1915 р., оскільки саме в цей час, Антанта зазнаючи болісних ударів на фронтах, від Німеччини, була готова на величезні поступки, лише аби отримати нових союзників.

Розпочавши переговори відразу після початку війни, до кінця 1914 р. Антанта та Румунія так і не змогли досягти ніякої письмової домовленості, яка б регламентувала умови вступу до війни Румунії. Подібна ситуація не влаштувала жодну із сторін, тому не дивно, що з початком бойових дій на фронті, відновилися і дипломатичні переговори.

З початком 1915 р. Антанта зробила Румунії кілька пропозицій, стосовно вступу до війни на початку весни, разом із Італією, на основі отримання Трансільванії. Однак невизначена ситуація на фронті, та лише часткове задоволення власних вимог, змусило Румунії залишитися осторонь цих пропозицій, але підштовхнуло для подальшого встановлення контакту між сторонами.

1 травня 1915 р. прем'єр-міністр Румунії, І.Бретіану зустрівся з російським послом в Бухаресті, та наголосив, що вступ до війни Румунії в самому найближчому майбутньому можливий лише при задоволенні майбутніх кордонів Румунії: на півдні до р. Дунаю по гирла р. Тиса, звідси до впадіння р. Самош в р. Тису, далі по водорозділу останньої до кордону Галичини, по якій вона буде йти до Буковини, а по кордону останньої до р. Прут. Російська сторона погодилася розглянути даний варіант, правда з можливістю перегляду деяких кордонів [1:313].

3 травня 1915 р. міністр закордонних справ Росії, С.Д.Сазанов заявив румунським послам, що не може задовольнити їх зазіхання в Буковині та в Банаті [2: 335], що в цілому не зупинило румун, та змусило їх звернутися до російських союзників. 4 травня 1915 р. І.Бретіану заявив французькому послу в Румунії, що в результаті незадоволення нових кордонів Румунії, остання не вступить до війни, натомість, коли будуть прийняті усі його вимоги, Румунія вступить до війни, не пізніше 26 травня 1915 р. [3: 346].

14 травня 1915 р. Петербург, під натиском союзників, передав до Бухаресту телеграму, де описувалися нові кордони Румунії, з поступками, на які їй готові були піти [4: 349]. З ціллю сприяти входженню Румунії до війни, в цей же час, Англія не задовольнила румунські фінансові потреби, відмовившись видавати Румунії 5 млн. фунтів кредиту, до початку активних дій з румунської сторони [5: 449].

Ситуація докорінно змінилася після неочікуваної поразки російської армії під Горлицею, в травні 1915 р. Румунський прем'єр, бачачи ситуацію на фронті, маючи на руках категоричні вимоги до 26 травня 1915 р. вступити до війни, і неможливість гарантування усіх своїх вимог Росією, знову починає шукати шляхи до Петрограду через переговори з Англією та Францією.

Французи звернулися до С.Д.Сазанова з проханням знайти компроміс з румунськими вимогами, та на можливість значних поступок в Банаті та Буковині [6: 481]. З подібними умовами 19 травня 1915 р. до російського міністерства зовнішніх справ була надіслана англійська телеграма. Англія наголошувала на важливості вступу до війни Румунії, та на неможливості допустити перехід румун на німецьку сторону. 20 травня 1915 р. російське МЗС передало союзникам, що у разі погодження І.Бретіану прийняти російські контрпропозиції, зроблені 14 травня 1915 р., Росія буде готова піти на нові поступки в Буковині та Банаті [7: 487]. 22 травня 1915 р. російський посол знову передав слова І.Бретіану, котрий заявив, що тільки у разі повного задоволення румунських вимог, Румунія вступить до війни [8: 508].

Великі сподівання на румунську сторону поклалися союзниками, у зв'язку із входом до війни Італії, що відбувся 23 травня 1915 р. Але вже в телеграмі міністра зовнішніх справ до посла Росії в Бухаресті А.Ф.Поклевського, від 24 травня 1915 р., зазначалося, що І.Бретіану навмисно приховує від суспільства ситуацію в Італії, а також говорилося, що румунська преса, подає факти в необ'єктивному вигляді, зображуючи російські поступки у вигляді ультиматумів, що явно свідчило про бажання прем'єра настроїти суспільство проти Росії [9: 7].

25 травня 1915 р., в російське міністерство зовнішніх справ, була передана румунська телеграма, з поступками на які був готовий піти І.Бретіану. Румунія поступалася лише від частиною верхньої течії р. Тиси, Сербії обіцялось на місцевості біля Белграду не будувати укріплень, а також про можливість часткових поступок Болгарії в Добруджі. Натомість Румунія продовжувала наполягати на приєднання майже всього басейну р. Тиси, встановленню кордону по р. Прут в Буковині, а також зайняттю усієї угорської Русі [10: 9]. Безумовно, подібні умови не влаштували російську сторону, і переговори знову призупиняються. Росія наголошувала на недопустимості подібних умов, союзники не маючи своїх прямих інтересів в даному регіоні, продовжували тиснути на Петербург, з приводу подальших поступок. 29 травня 1915 р. французький посол в Румунії, Блондель написав телеграму французькому міністру зовнішніх справ, Делькасе, що потрібно і далі тиснути на С.Д.Сазанова, з метою передачі румунам їх історичної території, і що всі поступки,

відразу будуть виправдані, коли румунська 500 тисячна армія вторгнеться в Трансильванію [11: 46]. 30 травня 1915 р. російський посол в Парижі А.П.Ізвольський надіслав телеграму С.Д.Сазанову, в якій наголошував, що потрібно прийняти румунські умови, і тоді, румуни відразу проведуть мобілізацію і вступлять до війни [12: 52]. 29 травня 1915 р. особисто до російського імператора Миколи II звернулася румунська королева Марія, з проханням задовольнити румунські справедливі вимоги, і що в такому разі, Румунія відразу розпочне війни проти Австрії [13: 114]. 7 червня 1915 р. з проханням задовольнити вимоги румунської сторони до російського МЗС звернулися італійські послы [14: 115].

Перебуваючи в ситуації постійного натиску зі сторони союзників, а також в несприятливій ситуації на фронті, С.Д.Сазанов 9 червня 1915 р. вирішив погодитися на поступки румунській стороні в Буковині, Банаті та Угорщині, якщо Румунія буде готова на протязі декількох днів вступити до війни [15: 114].

Тверезо оцінюючи ситуацію на фронті, та розуміючи що у разі вступу до війни, Румунії доведеться протистояти великим австрійсько-німецьким силам, що сконцентровані на Східному фронті, 18 червня 1915 р. І.Бретіану заявив, що в разі задоволення усіх потреб Румунії, вона буде готова виступити через два місяці або п'ять неділь (в залежності від умов), після підписання договору з союзними країнами [16: 164]. Окрім цього, в його заяві йшлося про підписання воєнної конвенції, за якою Румунія повинна була отримати значну матеріальну допомогу [17: 165]. Бажання якнайбільше отримати, від скрутного положення Антанти, штовхало румун на постійно зростаючі вимоги.

23 червня 1915 р. в розмові з російським послом в Бухаресті, І.Бретіану погодився на російські умови, але заявив, що за вступ до війни в такий важкий час, Румунія потребує додаткової винагороди [18: 207]. 26 червня 1915 р. І.Бретіану висунув нові вимоги, в котрих йшлося про додаткові поступки в Мармароші, а також про необхідність обов'язкової доставки воєнних замовлень з Італії та Франції, котрі раніше були зроблені Румунією. І навіть у випадку, коли Румунія і візьме на себе зобов'язання виступити в 5-ти недільний строк, вона цього не зробить, без виконання союзниками своїх обов'язків [19: 234]. Таким чином, можна впевнено говорити, що в кінці червня 1915 р., І.Бретіану задовольнивши власні територіальні зазіхання, подібними новими вимогами і претензіями, фактично повідомив союзників, про неможливість встановлення точних строків вступу до війни. Тим паче, в цей час союзники проводили свою славнозвісну Дарданелльську операцію, і бажання не допустити потрапляння, німецьких товарів до Туреччини, основний шлях яких проходив через Румунії, дало в руки І.Бретіану ще один козир, яким він вдало маніпулював, задля задоволення власних вимог.

4 липня 1915 р. А.Ф.Поклевський телеграфував в МЗС, що незважаючи на задоволення усіх вимог Румунії, вона ні в якому разі не розпочне власний наступ, без підтримки з російського фронту [20: 295].

9 липня 1915 р. С.Д.Сазанов в телеграмі до союзників, бачачи зміну настроїв в Румунії, а також знаючи про натиск на Бухарест зі сторони

Німеччини [21: 281], погодився задовольнити повністю усі румунські вимоги та принести в жертву союзницькій справі інтереси Сербії [22: 345]. Отримавши російську згоду, союзники вже 10 липня 1915 р. змогли виробити спільну позицію з даного питання. Було домовлено, повністю задовольнити вимоги І Бретіану, але за умов, виступу Румунії проти Австрії в 5-ти тижневий строк, повного припинення транзиту німецьких товарів, поступки Болгарії районами Добрич та Балчик. В разі погодження Румунії з даними вимогами, планувалося також задовольнити її потреби у військових матеріалах та зброї [23: 356].

23 липня 1915 р. російська сторона яка повністю погодилася на усі вимоги Бухаресту, в тому числі і на Чернівці, в оволодінні якими І.Бретіану займав вкрай категоричну позицію, була проінформована, що Бухарест радий взяти на себе зобов'язання союзницької сторони, але через зміну ситуації на фронтах, не зможе виконати першого пункту, стосовно назви точних строків вступу до війни [24: 472]. Англію та Францію подібний розвиток подій влаштував, оскільки це давало можливість збереження в Румунії дружнього нейтралітету, і заклало підґрунтя для майбутніх переговорів, щодо вступу до війни Бухаресту, як наділися в Лондоні та Парижі. Про це свідчать телеграми отримані від англійського [25: 486] та французького [25: 487] послів, де говорилося що важливість закріплення Румунію за Антантою, без обговорення точної дати.

В такій ситуації, коли загально союзницькі інтереси стоять вище власних, Росії не залишалося нічого іншого, окрім як погодитися на укладення договору з румунами на їх умовах. 29 липня 1915 р. С.Д.Сазанов погодився укласти договір з Румунією, хоча і наголосив союзникам, що подібні умови не до лиця чотирьох великих держав, окрім того, наголошувалося на тому, що румуни скоріше за все, зможуть відтягнути вступ до війни до весни наступного року [26: 518]. Проте румуни не тільки намагалися відтягнути власній вступ до війни, але й затягували з підписанням конвенції з союзниками, мотивуючи це тим, що підписання подібного договору, в такий несприятливий період, відразу призведе до нападу на Румунію зі сторони німецько-австрійських сил [27: 73]. 21 серпня 1915 р., І.Бретіану при переговорах з А.Ф.Поклевським заявив, що вважає договір який був укладений між країнами але не підписано, уже відбувшимся, та буде діяти згідно його умов [28: 117], про письмове підписання договору, в несприятливий період на фронті, румунський прем'єр і не згадував.

Підводячи підсумки по визначенню ціни фактичного приєднання румун до Антанти, на перший погляд може здатися, що дипломатія Антанти з тріском провалилася, оскільки ціною неймовірних поступок, вдалося лише отримати потенційного союзника в майбутньому, без чітких гарантій і строків вступу до війни Румунії. Але з іншої сторони, Антанті все таки вдалося прив'язати неоднозначних Румунії до власного військового блоку, а ціною задоволення усіх їхніх потреб, покласти край усім можливим спробам Німеччини, перетягнути румун до власного блоку, що безумовно являлося великою перемогою, в подальшій боротьбі. Що стосується румунської сторони, то можна чітко сказати, це було не благородне бажання Бухареста допомогти союзникам зупинити німецьку агресію в Європі, а

тільки дуже добре спланована та зіграна дипломатична опера по задоволенню власних непомірним територіальних та матеріальних потреб.

ЛІТЕРАТУРА

1. № 654. Посланник в Бухаресте министру иностранных дел от 1 мая 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.7. - 4.2. — М., 1935. - С. 313.
2. № 672. Поденная запись министерства иностранных дел от 3 мая 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.7. - 4.2. - М., 1935. - С. 335.
3. № 680. Посланник в Бухаресте министру иностранных дел от 4 мая 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.7. - 4.2. — М., 1935. - С. 346.
4. № 684. Министр иностранных дел посланнику в Бухаресте Поклевскому от 5 мая 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. — Т.7. - 4.2. - М., 1935.-С. 349.
5. № 758. Министр иностранных дел посланнику в Бухаресте Поклевскому от 14 мая 1915 г.// Международные отношения в эпоху империализма. — Т.7. — 4.2. - М., 1935.-С. 449.
6. № 788. Министр иностранных дел посланнику в Бухаресте Поклевскому от 19 мая 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. — Т.7. - 4.2. - М., 1935.-С. 481.
7. № 796. Памятная записка министерства иностранных дел французскому и английскому послам в Петрограде от 20 мая 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.7. - 4.2. - М., 1935. - С. 487.
8. № 814. Посланник в Бухаресте министру иностранных дел от 22 мая 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.7. — 4.2. - М., 1935. - С. 508.
9. № 4. Министр иностранных дел посланнику в Бухаресте Поклевскому от 24 мая 1915 г.//Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. - 4.1. - М., 1935.-С. 7.
10. № 6. Министр иностранных дел посланнику в Бухаресте Поклевскому от 25 мая 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. —4.1. - М., 1935.-С. 9.
11. № 30. Министр иностранных дел посланнику в Бухаресте Поклевскому от 29 мая 1915 г.// Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. — 4.1. - М., 1935.-С. 46.
12. № 36. Посол в Париже министру иностранных дел от 30 мая 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. - 4.1. — М., 1935. - С. 52.

13. №83. Министр иностранных дел посланнику в Бухаресте Поклевскому от 9 июня 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. - Ч. 1. - М., 1935. - С. 114.
14. №84. Поденная запись министерства иностранных дел от 9 июня 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. - 4.1. - М., 1935. - С. 115.
15. № 83. Министр иностранных дел посланнику в Бухаресте Поклевскому от 9 июня 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. - 4.1. - М., 1935. - С. 114.
16. № 132. Посланник в Бухаресте министру иностранных дел от 18 июня 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. — 4.1. - М., 1935. - С. 164.
17. № 133. Посланник в Бухаресте министру иностранных дел от 18 июня 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. — 4.1. - М., 1935. - С. 165.
18. № 170. Посланник в Бухаресте министру иностранных дел от 23 июня 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. - 4.1. - М., 1935. - С. 207.
19. № 192. Посланник в Бухаресте министру иностранных дел от 26 июня 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. — Т.8. — 4.1. — М., 1935. - С. 234.
20. № 239. Посланник в Бухаресте министру иностранных дел от 4 июля 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. - 4.1. - М., 1935. - С. 295.
21. № 233. Министр иностранных дел посланнику в Бухаресте Поклевскому от 3 июля 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. - 4.1. - М., 1935. - С. 281.
22. № 267. Памятная записка министерства иностранных дел французскому, английскому и итальянскому послам в Петрограде от 9 июля 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. - 4.1. - М., 1935. - С. 345.
23. № 276. Министр иностранных дел посланнику в Бухаресте Поклевскому от 10 июля 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. — 4.1. - М., 1935. - С. 356.
24. № 367. Посланник в Бухаресте министру иностранных дел от 23 июля 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. - 4.1. - М., 1935. - С. 472.
25. № 376. Поденная записка министерства иностранных дел от 25 июля 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. - 4.1. - М., 1935. - С. 486.
26. № 402. Министр иностранных дел послам в Париже, Лондоне и Риме - Извольскому, Бенкендорфу и Тирсу от 25 июля 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. - 4.1. - М., 1935. - С. 518.

27. № 503. Посол в Париже министру иностранных дел от 18 августа 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. - Т.8. — 4.2. - М., 1935. - С. 73.
28. № 552. Посланник в Бухаресте министру иностранных дел от 21 августа 1915 г. // Международные отношения в эпоху империализма. — Т.8. - 4.2. - М., 1935. - С. 117.

*Рекомендовано до друку науковим керівником к.і.н., доц. С.В. Ковальським
Стаття надійшла до редакції 5.05.2014*